

УДК 349.2

М. О. Прилуцька
заступник начальника
головного територіального управління юстиції
з питань державної виконавчої служби,
начальник Управління державної виконавчої служби
Головного територіального управління юстиції в Луганській області

СПЕЦИФІКА ТРУДОВОЇ ФУНКЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Реформування соціально-економічних відносин у суспільстві, що покликали зміни в трудовому законодавстві та правовому регулюванні державної служби в Україні, зумовлює нагальну необхідність у продовженні поглибленого вивчення питань змісту трудової функції державних службовців. Вони здійснюють свої повноваження ім'ям України та за допомогою своєї професійної діяльності реалізують її місію, оскільки державна служба за своєю суттю спрямована на втілення в життя цілей, функцій і завдань держави. Повною мірою це стосується професійної діяльності державних виконавців.

Дослідження окремих теоретичних аспектів загальних засад державної служби в Україні та елементів нормативно-правового регулювання службово-трудова відносин працівників державної виконавчої служби здійснювали вітчизняні та зарубіжні вчені: М.Г. Александров, О.Т. Барабаш, М.Й. Бару, Б.К. Бегічева, Н.Б. Болотіна, М.І. Іншин, С.С. Карінський, Р.З. Лівшиць та інші правознавці.

Метою цієї статті є розкриття специфічних особливостей трудової функції працівників державної виконавчої служби як юридичної категорії, зумовленої специфікою та характером виконавчої діяльності.

Конституція України, Закони України «Про державну службу» [1] та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2], інші нормативні правові акти дозволяють в якості характеристики професійних відносин у підрозділах державної виконавчої служби зробити кілька загальних попередніх зауважень. По-перше, професійні відносини в органах державної виконавчої служби представляють собою службово-трудова відносини. По-друге, ці відносини пов'язані з діяльністю державного органу, що входить у структуру органів виконавчої влади України. По-третє, службово-трудова відносини державних виконавців та інших працівників органів державної виконавчої служби є різновидом державно-службових відносин України, що посідають самостійне місце в їх системі. Нарешті, виходячи з повноважень Міністерства юстиції України, службово-трудова відносини державних виконавців регламентуються від-

повідним спеціальним законодавством.

Також важливим для правильного розуміння розгляданого нами предмету є те, що проходження державної служби судовими виконавцями не можна розглядати як окрему, абсолютно самостійну категорію, у відриві від загального розвитку системи державної служби України. Отже, якщо державну службу України розглядати як родовий об'єкт, то державна служба судових виконавців буде виступати як різновид родового, тобто видовим об'єктом. Звідси випливає, що їй притаманні як загальні характеристики державної служби, так і специфічні характеристики, які виходять із функцій підрозділів органів державної виконавчої служби.

Повноваження державного органу – Міністерства юстиції України – спрямовані на реалізацію компетенції цього органу. Повноваження – це складова частина компетенції органу. Реалізація компетенції Державної виконавчої служби як державного органу відбувається шляхом професійної діяльності державних виконавців. Відтак кожен державний виконавець за своїм правовим статусом наділяється певною частиною повноважень державного органу, виконання яких є його професією. Професія – рід трудової діяльності, що вимагає певної підготовки і є зазвичай джерелом існування людини.

Невипадково з трудовою діяльністю тісно пов'язані поняття «професіоналізм» та «компетентність». Принагідно зауважимо, що новий Закон України «Про державну службу» [1] навіть містить автентичну дефініцію, що інтегрує ці поняття. У пункті 5 частини 1 статті 2 зазначено, що професійна компетентність – це здатність особи в межах, визначених за посадою повноважень, застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку.

У сучасних умовах під час формування корпусу державних службовців України ці юридичні категорії набувають особливого значення. Усі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації, установи незалежно від форм власності, громадські формування проявляють інтерес до того, щоб їх правомочності,

інтереси представлялися професіоналами. Професіоналізм і компетентність визначені як принцип державної служби, але в силу свого положення в інституті державної служби, в тому числі і в державно-службових відносинах юстиції, на нашу думку, потребують особливого наукового розгляду та теоретичного обґрунтування.

Для того, щоб проаналізувати зміст трудової функції вказаних категорій державних службовців, зупинимось більш детально на понятті трудової функції, що знайшло закріплення в науці трудового права.

Перший аспект пов'язаний із трудовим договором, який закон визначає як угоду між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою [3]. Законодавець вказує на його основні елементи, до яких належать: 1) обов'язок працівника виконувати трудову функцію; 2) обов'язок працівника підкорятися внутрішньому трудовому розпорядку організації; 3) обов'язок роботодавця надати працівникові роботу по договірній трудовій функції, забезпечити умови праці, передбачені законодавством, колективним і трудовим договорами, а також виплачувати працівникові заробітну плату відповідно до кількості і якості витраченої ним праці. Невипадково свого часу Р.З. Лівшиць називав умову про трудову функцію серцевиною трудового договору. Адже працівник укладає трудовий договір (поступає в організацію) з метою виконання тієї або іншої трудової функції, а роботодавець – із метою виконання працівником роботи, зумовленої трудовою функцією [4, с. 68, 80–81].

Також зауважимо, що проблема визначення трудової функції працівника є одним із найбільш дискусійних питань у теорії і практиці трудового договору. Аналіз наукових джерел із трудового права [5–7] дозволяє нам стверджувати, що вчені, визначаючи трудову функцію, нерідко не враховують специфіку правового дослідження, трактуючи трудову функцію з позиції економіки праці, наприклад, як роботу з певної професії, спеціальності або посади; або вказуючи на її зумовленість науково-технічним прогресом, виробництвом; розмежовуючи трудову функцію та юридичний обов'язок працівника. Безумовно, визначення трудової функції як економічної, етичної, соціологічної, психологічної категорії мають право на існування, є корисними й необхідними для науки і практики. Але юридичною наукою трудова функція не може досліджуватися без звернення до правового аналізу відповідних суспільних відносин: поза правовідношенням, суб'єктивним правом та юридичним обов'язком найнятого робітника і працедавця. Тому залишаючи дискусію із цієї проблеми за межами нашої статті, зосередимось

лише на вказаних її основних моментах, важливих для даного дослідження.

За енциклопедичним визначенням «трудова функція (функція) – робота за визначеною спеціальністю, кваліфікацією, посадою, яка повинна виконуватися працівником в інтересах роботодавця» [8, с. 454]. О.А. Архіповою виявлені такі специфічні ознаки (особливості) трудової функції: 1) трудова функція – це здійснення працівником відомого роду трудових операцій відповідно до характеру та специфіки діяльності організації і вказівок працедавця; 2) трудова функція – це робота за певною спеціальністю, кваліфікацією або посадою, яку виконує працівник; 3) трудова функція – органічне поєднання її об'єктивних і суб'єктивних елементів; 4) трудова функція зумовлена виробничим процесом організації, його специфікою; 5) трудова функція – це головний елемент, центральна ланка трудового договору, тобто вона має договірний характер [9, с. 10]. Суб'єктивний характер трудової функції виявляється в тому, що носієм професійних і спеціальних знань, навичок і вмінь, які необхідні для виконання певної роботи, може бути працівник із властивими йому діловими якостями (знаннями, уміннями, навичками) та особистісними (психологічними і індивідуальними) якостями, що мають велике значення для належного виконання трудової функції. Отже, трудова функція певною мірою характеризується також складним поєднанням характеру знань, умінь, навичок, талантів, здібностей, носієм яких повинен бути найнятий працівник.

С.В. Селезень висказала міркування, що трудова функція як юридична категорія – це система робочих рухів, умінь, прийомів, операцій, зумовлених технологічним процесом, специфікою та характером діяльності підприємства, установи чи організації, виконання яких є договірним обов'язком працівника, здійснюваних на вимогу та під контролем роботодавця або його представників на основі чинного законодавства, локальних правових актів (об'єктивна сторона) та з урахуванням особистих професійних якостей і можливостей конкретного працівника (суб'єктивна сторона) [5, с. 186].

Таким чином, попередньо з'ясовано в загальному сенсі, що умова про трудову функцію є обов'язковим елементом трудового договору. У реаліях ринкової економіки стає необхідним визначати зміст трудової функції погодженням сторін трудового договору, як це, до речі, і закріплено в законодавстві [3], враховуючи особливості та напрямки діяльності конкретного підприємства, установи та організації; технології виробництва; технологічні або організаційні процеси, для виконання яких наймається конкретний працівник (його професійні та особисті можливості).

Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання

судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій визначених законом органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до законодавства, а також рішеннями, які підлягають примусовому виконанню. На нашу думку, в сучасній юридичній літературі вдалим для застосування в нашому дослідженні є визначення поняття «виконавче провадження», запропоноване Ю.В. Білоусовим [10]. Отже, виконавче провадження – це діяльність (сукупність процесуальних (процедурних) дій) органів та осіб (передусім державних виконавців) та інших учасників виконавчого провадження, спрямована на реалізацію юрисдикційних рішень, визначених законом, у передбаченій процесуальній формі.

Трудовою функцією державного виконавця є здійснення ним на професійній основі примусового виконання судових рішень, постановлених іменем України, та рішень інших органів (посадових осіб), виконання яких покладено на державну виконавчу службу та реалізується шляхом проведення нормативно визначених заходів: 1) звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, в тому числі якщо вони перебувають в інших осіб, або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами; 2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника; 3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні; 4) заборони боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, в тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем; 5) інших заходів примусового характеру, передбачених законом (стаття 10 [11]).

Виконавець зобов'язаний вживати передбачені законом заходи щодо примусового виконання рішень, неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії. Зі специфікою трудової функції ми також пов'язуємо законодавче встановлення вимог до державних виконавців. Так, відповідно до статті 10 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2] державним виконавцем може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою і здатний за своїми особистими і діловими якостями здійснювати повноваження державно-

го виконавця. Спеціальні вимоги до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби визначаються Міністерством юстиції України у відповідному нормативно-правовому акті [12].

Права, обов'язки та повноваження державних виконавців, за допомогою яких вони здійснюють виконання певної трудової функції, закріплюються в посадових інструкціях, які затверджується начальником відповідного управління юстиції. Посадовими обов'язками працівників державної виконавчої служби є виконання завдань за посадою, загальних розпоряджень, індивідуальних службових розпоряджень, наказів керівних органів, окремих керівників та начальників, дотримання встановленого порядку і службової дисципліни.

До обов'язків працівників державної виконавчої служби необхідно віднести сукупність належних дій працівників системи ДВС України, що пов'язані з їх особистою працею щодо виконання завдань державної виконавчої служби, які стоять перед певним органом або підрозділом, з яким вони перебувають у трудових правовідносинах.

Взагалі права та обов'язки працівників органів державної виконавчої служби, за допомогою яких вони виконують належну їм трудову функцію, можна згрупувати таким чином: 1) основні (конституційні) права та обов'язки працівників (право на життя та на працю, на гідний рівень життя, на недоторканність, на повагу особистості та гідності, на відпочинок, на пенсійне забезпечення, соціальний захист тощо); 2) загальні права та обов'язки працівників органів ДВС України як державних службовців; 3) спеціальні трудові права та обов'язки працівників органів державної виконавчої служби, що покладаються на них Законами України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про виконавче провадження», та закріплені у відповідних посадових інструкціях. Таким чином, саме сукупність прав та обов'язків працівників державної виконавчої служби наповнюють конкретним змістом трудові правовідносини, учасниками яких вони є, складають серцевину виконуваної ними трудової функції.

Відтак, резюмуючи викладене, зазначимо, що особливість трудової функції працівників органів державної виконавчої служби як юридичної категорії полягає в реалізації завдань, функцій, принципів, прийомів, операцій, зумовлених діловим процесом, збереженням державної та іншої таємниці, специфікою та характером діяльності служби, виконання якої закріплено в здійсненні службових трудових обов'язків у вигляді інтелектуальної діяльності, пов'язаної в основному з впливом на досягнення позитивних результатів свідомо-поведінкового характеру людей, з отриманням при цьому визначеної грошової винагороди.

Встановлено, що сучасний період розвитку України характеризується різким збільшенням рівня навантаження на працівників органів юстиції України, зокрема на працівників державної виконавчої служби. Тому зараз необхідно на рівні законодавства чітко закріпити перелік конкретних трудових функцій, прав та обов'язків державних виконавців під час здійснення ними трудових обов'язків шляхом законодавчої розробки типових посадових інструкцій.

Література

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.
3. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971 (Додаток до № 50).
4. Лившиц Р.З. Трудовой договор. Трудовое право и научно-технический прогресс / Р.З. Лившиц. – М. : Наука, 1974. – 216 с.
5. Селезень С.В. Визначення категорії трудової функції у трудовому праві / С.В. Селезень // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 184–186.
6. Гоголь Ю.В. До питання про поняття трудової функції / Ю.В. Гоголь // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2008. – Вип. 20. – С. 173–179.
7. Гевел О. Трудова функція та порядок її визначення / О. Гевел // Право України. – 2002. – № 4. – С. 89–93.
8. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 6 : Т-Я. – 2004. – 768 с.
9. Архипова О.А. Трудовая функция работника: правовые вопросы : автореф. дис.... канд. юрид. наук. Специальность : 12.00.05 / О.А. Архипова ; Томский гос.ун-т. – Томск, 1999. – 26 с.
10. Білоусов Ю.В. Виконавче провадження / Ю.В. Білоусов. – К. : Прецедент, 2005. – 192 с.
11. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.
12. Про затвердження Спеціальних вимог до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби : Наказ Мін'юсту України від 21.10.2016 № 3005/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/sho10>.

Анотація

Прилуцька М. О. Специфіка трудової функції працівників державної виконавчої служби. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню трудової функції працівників органів державної виконавчої служби як

юридичної категорії, з'ясуванню та аналізу її специфічних ознак. Особливість цієї функції для державних виконавців полягає в реалізації завдань, функцій, принципів, прийомів, операцій, зумовлених проведенням заходів примусового виконання рішень суду та інших державних органів. Особливою умовою набуття ними трудової функції є відповідність спеціальним вимогам до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби. Пропонується на рівні законодавства чітко закріпити перелік конкретних трудових функцій, прав та обов'язків державних виконавців під час здійснення ними трудових обов'язків шляхом законодавчої розробки типових посадових інструкцій.

Ключові слова: державна виконавча служба, трудова функція, службово-трудова відносина, кадри.

Аннотация

Прилуцкая М. А. Специфика трудовой функции работников государственной исполнительной службы. – Статья.

Статья посвящена исследованию трудовой функции работников органов государственной исполнительной службы как юридической категории. Особенность этой функции для государственных исполнителей заключается в реализации задач, функций, принципов, приемов, операций, обусловленных проведением мер принудительного исполнения решений суда и других государственных органов. Особым условием является соответствие специальным требованиям к уровню профессиональной компетентности государственных исполнителей и их руководителей. Предлагается на уровне законодательства четко закрепить перечень конкретных трудовых функций, прав и обязанностей государственных исполнителей при осуществлении ими трудовых обязанностей путем законодательной разработки типовых должностных инструкций.

Ключевые слова: государственная исполнительная служба, трудовая функция, служебно-трудовые отношения, кадры.

Summary

Prylutska M. O. The specificity of labour function of the State executive service officers. – Article.

The article deals with the research of labour function of workers of government executive service, as a legal category, to the finding and analysis an intimation. This function is defined feature state enforcement, it lies in the objectives, functions, principles, methods, operations. These actions caused by the activities of enforcement of court decisions and other public bodies. Designated special conditions of entry into the labor functions, this match specific requirements of the professional competence of the enforcement authorities and heads of state executive service. Proposed at the legislative level to fix clear list of specific work functions, rights and duties of bailiffs in the course of their work duties; we must make the legal development of standard job descriptions.

Key words: state executive service, labour function, official-labour relations, staff.